



ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ.ਜੀ ਐਸ ਕਾਲਕਟ ਅਤੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਕੋਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ । ਪੀ ਏ ਯੂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰਨੀ ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾਨੇਵਾਲੀਆ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ।

## ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲੇ ਉੱਦਮੀ ਕਿਸਾਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਮਰ 66 ਸਾਲ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਮਾਧੋ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੀਚੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਮ ਕਮਾਇਆ ਹੈ। ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ 60 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ 33 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਨਵੀਨਤਮ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਹ ਖੇਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਨਵੀਨਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਲੈਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਪੀ ਏ ਯੂ ਦੀ ਫ਼ਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਉਤਪਾਦਕ ਕਮੇਟੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਮੇਟੀ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਲ ਉਤਪਾਦਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਲਈ ਉਹ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਕਿਸਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸੈਂਟਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਪਾਲਮਪੁਰ ਵਰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ 25 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਲੀਚੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵਿੱਚ ਹਾੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਕਣਕ, ਮਟਰ, ਛੋਲੇ, ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ, ਅਲਸੀ, ਜੌਂ, ਬਰਸੀਮ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਝੋਨਾ, ਬਾਸਮਤੀ ਚੌਲ, ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਗੰਨੇ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਲੀਚੀ ਵਾਲੇ 25 ਏਕੜ ਵਿੱਚੋਂ 17 ਏਕੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ, ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਬੀਜ ਰਹਿਤ ਲੀਚੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੀਚੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਕਲਕੱਤਾ ਕਿਸਮ ਲਾਉਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ

ਨੂੰ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਵਧੇਰੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਲੀਚੀ ਦੇ 8 ਏਕੜ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਹੇਠ ਵਿਕਾਸ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਕਨ ਨਟ ਕਿਸਮ ਦੇ 10 ਬੂਟੇ ਸੰਨ 2000 ਵਿੱਚ ਲਾਏ, ਜਿਹੜੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ ਅਤੇ 70 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ ਉਪਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 5000 ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰਚਾ ਵੀ ਘੱਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੂਟੇ ਵਿੱਚ ਕਲੈਸਟਰੋਲ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗੰਡੋਇਆ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਆਪਣੇ ਲੀਚੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਦੌਲਤ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੰਜੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਗ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜਾਮਣ ਅਤੇ ਸਾਗਵਾਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਭੂਮੀ ਦੇ ਖੋਰੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮਟਰਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਕਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੀਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੰਨੇ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸਰਦੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭਿਆ ਹੈ।

ਉਹ ਬਾਗਾਂ ਨੂੰ ਠੋਕੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਬਲਕਿ ਆਪ ਫਲਾਂ ਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਦੁੱਗਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਚੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪੈਕਿੰਗ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਵੈ-ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਚੀ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਚੀ ਲੀਚੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੀ ਸਿੰਜਾਈ ਤਕਨੀਕ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੜੀ, ਫਸਲ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਕੀਟ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਚਾਰ ਕਨਾਲ ਦਾ ਸਟੋਰ ਛੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਿੰਜਾਈ

ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੀ ਤਕਨੀਕ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

1995 ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈਸਿਵ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਪੱਕੇ ਪਾਰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇ ਵੀ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗਾਂ, ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਰਹੀ। ਲੀਚੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਲੀਚੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ, ਪੀ ਏ ਯੂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2013 ਦਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਉੱਦਮੀ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਲਈ ਸਾਲ 2014 ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।